

správě, zpřístupněných veřejnosti.⁷ Podobné atlasy by se ale měly časem stát nepostradatelným podkladem pro „život“ každého památkového objektu, a to nejen ve správě Národního památkového ústavu, ale i mimo ni. To se nepochybně týká také nejvýznamnějších památkově chráněných území. Stejně místo mají mít ve struktuře informací o památkovém fondu rovněž další způsoby poznávání a dokumentace památkového fondu, jako například stavebněhistorický průzkum. Stejně tak v rámci památkově chráněných území i jednotlivých památkově chráněných objektů musí být údaje atlasu k dispozici pro potřeby doplnění informací územního plánování i výkonných orgánů památkové péče, zejména pak stavebníka a široké veřejnosti.

Můžeme-li se pokusit o krátké shrnutí, pak co nejpřesnější a zároveň srozumitelné definování archeologické hodnoty území a rizik spojených se zásahy do významných archeologických ploch a území je v zájmu všech stavebníků, pracovníků orgánů územního plánování, stavebních úřadů i výkonných orgánů památkové péče, stejně jako historiků, stavebních historiků či historiků umění i archeologie samotné jako vědní disciplíny. Zejména je to však v zájmu veřejnosti, protože archeologické nemovitě a movité nálezy ve svém původním uložení jsou chráněny zákonem právě z důvodu veřejného zájmu. Historický obraz krajiny, včetně archeologické komponenty, je dnes mimo jiné důležitou ekonomickou položkou. Položkou, jejíž význam, například díky cestovnímu ruchu a s ním spojeným ekonomickým aktivitám, stále roste.

Martin TOMÁŠEK

■ Poznámky

7 Hradý Pímda, Gutštejn, Švihov, Velhartice a klášter Plasy. Zde je autorský tým z NPÚ, územního odborného pracoviště v Plzni.

Dobroslava a Václav Menclovi z pohledu písemných pramenů

Každoroční zasedání ke specifické problematice písemných pramenů pro dějiny umění pořádá na své půdě již několik let Ústav pro dějiny umění Akademie věd. Letošní rok šlo již o sedmý ročník, za jehož téma si organizátoři, kterými kromě Ústavu dějin umění byl i Archiv Národního muzea, vytkli rozhodnout pohledem písemných pramenů dílo dvou významných českých historiků architektury a památkářů – manželů Menclových. Téma nebylo zvoleno náhodou, ale se záměrem připomenout si 40. výročí od tragického úmrtí obou osobností.

Celodenní zasedání, konané 27. 11. 2018 v Akademickém konferenčním centru AV ČR, obsahovalo dvanáct různorodých příspěvků z plánovaných původně dvanácti, program byl tedy značně nabitý. Cílem nebylo kritické zhodnocení odkazu a díla Václava Mencla, i když také těchto otázek se některé referáty letmo dotkly, hlavním záměrem byla prezentace, charakteristika a zhodnocení výpovědní hodnoty jednotlivých pramenů, které uchovávají k Václavu a Dobroslavě Menclovým ve svých fondech české a slovenské instituce. Prostřednictvím těchto pramenů bude do budoucna snazší pochopit v širším historickém kontextu dílo manželů Menclových a jejich skutečné místo v československých dějinách umění a památkové péči. Vzhledem k tomu, že Václav Mencl představuje právě pro slovenskou památkovou péči v podstatě zakladatelskou osobnost a významná část jeho životní etapy je se Slovenskem svázána, mělo seznámení se slovenskými fondy a účast dvou slovenských odborníků a znalců Menclova díla své opodstatnění.

Výjimečnost konference jistě spočívala také v tom, že cílila svou pozornost nikoliv jen na Václava Mencla, ale stejnou měrou se věnovala i jeho ženě, architektce a historičce architektury Dobroslavě Menclové. Ukázalo se totiž, že striktní oddělení jejich díla v rámci hodnocení písemných a jiných archivních pramenů není příliš vhodné. Právě díky práci s písemnými prameny vystupuje na povrch ne zcela překvapivý fakt, že dílo Menclových je organicky provázané, mnoho projektů nese podíl obou dvou a že i v rámci společných archivních fondů často není možné rozlišit (ani podle rukopisu), ke které z osobností se daný materiál váže. Zdaleka však nešlo jen o tradiční písemné prameny, které k manželům Menclovým a jejich činnosti vypluly při archivních průzkumech na povrch a které byly během zasedání představeny a zhodnoceny.

V úvodním příspěvku to naznačila už žačka Václava Mencla a historička středověké architektury Klára Benešová která zároveň otevřela řadu pro zasedání klíčových otázek. Zásadním byl i následující příspěvek od Kateřiny Pařízkové z Archivu Národního muzea. Právě ve správě této instituce se dnes nachází pozůstalost manželů Menclových, tedy zdaleka největší archivní fond vážící se k jejich celoživotnímu dílu, čítající na 142 kartonů. Kateřina Pařízková, jež v současné době spravuje a znovu pořádá rozsáhlou pozůstalost manželů Menclových, na zasedání představila fond a jeho strukturu, hovořila o způsobu, jakým jsou v něm archiválie řazeny a zároveň poukázala na úskalí jeho zpracování. Další Menclovi žáci Helena Soukupová a Patrik Guldán pak představili Menclův nikdy nevydaný opus *Dějin evropské architektury*, dílo, které představuje rozsáhlou syntézu dějin evropské architektury načrtnutou na více než pěti set stranách textu. Knihu přispěvatelé zasadili do kontextu Menclova díla, rovněž tak objasnili problémy, jež jí znemožnily vy-

jít v době svého vzniku. Potěšující zprávou jistě je, že rozsáhlý rukopis se nyní připravuje k vydání v české a slovenské jazykové mutaci.

Druhý dopolední blok byl věnován především tématu Václav a Dobroslava Menclovi ve vztahu k památkové péči z pohledu archivních pramenů. Příspěvek Jany Pařízkové Čevonové poukázal na bohatství materiálů, které se vztahují k památkářským aktivitám Menclových ve sbírkách Generálního ředitelství NPÚ – od dokumentace a plánů městských rezervací, přes dokumentaci ke státním památkám, jejich evidenční listy, až k rukopisům Menclových památkářských textů na různá témata. Martina Orosová pak představila stopy Menclovy činnosti v řadě fondů spravovaných Archivem Památkového úřadu Slovenskej republiky z dob jeho působení na Slovensku ve 30. a 50. letech, v jejím příspěvku šlo zároveň o jakési bližší seznámení s agendou, způsobem badatelské práce a zpracování dokumentů na slovenském Památkovém úřadu. Marta Rejehonová z Územního odborného pracoviště NPÚ v Liberci pak pojednala o dochovaných výsledcích průzkumů hradů a zámků, které prováděla Dobroslava Menclová v Libereckém kraji. Jako poslední z dopoledního bloku vystoupil s příspěvkem o Menclově rukopisu *Dispozice renesančních a barokních zámků* Ivan Muchka z Ústavu pro dějiny umění AV, který kromě rozboru rukopisu přispěl i několika osobními vzpomínkami na Václava Mencla.

Následující dva příspěvky třetího bloku byly založeny na analýze zřejmě nejatraktivnějšího druhu archivních písemností, jaký představuje osobní korespondence. Přední znalkyně díla Zdeňka Wirtha Kristina Uhlíková poukázala na vřelý, postupně však stále více komplikovaný vztah mezi manželými Menclovými a doyenem českého dějepisu umění Wirthem, jež doložila dopisy, které mu manželé Menclovi adresovali. Téma měl doplnit příspěvek Naděždy Morávkové o přátelství Menclových s páterem Pavlem Janečkem, jenž byl příslibem příspěvku s nejvíce osobním tématem, nakonec však musel být zrušen. V závěru třetího bloku došlo i ke zhodnocení pramenů souvisejících s činností Václava Mencla na poli lidové architektury, jimž se věnoval Roman Tykal z České národopisné společnosti.

Závěrečný panel svými příspěvky poukázal na spíše dosud málo známé okolnosti či aspekty Menclova díla. Příspěvek od Kateřiny Sedlické a Dany Motyčkové mapoval účast Václava Mencla na Zaměřovacích akcích České akademie věd a umění v letech 1941–1946 a konečně poslední vystoupení reflektovalo z perspektivy archivních pramenů zatím zcela opomíjenou činnost Václava Mencla v roli odborného historického poradce při realizaci československých historických filmů. V závěrečné diskuzi se odrazila potřeba přednesené příspěvky shromáždit na dostupné společné platformě. Zřejmě se tak stane formou elektronického dokumentu dostupného na webových

stránkách pořadatelských institucí, v němž budou všechny příspěvky přehledně shrnuty s odkazy na archivní fondy, o nichž pojednávají.

O tom, že se Václav Menclov stává kanonizovanou osobností české památkové péče a že zájem o něj jeví z pohledu historiografie oboru také dějepisci umění, není pochyb. Realizované zasedání tak otevírá otázku, kdy se do budoucna dočkáme skutečného a komplexního zhodnocení Menclova díla, pro nějž je znalost pramenů jen jedním z předpokladů.

Tereza JOHANIDESOVÁ

Křivoklátsko mezi dvěma světy, 21.–22. 6. 2018

Třetí červnový týden roku 2018 se v Lánech konala konference s poetickým názvem *Křivoklátsko mezi dvěma světy – od šlechtictví ke státu*. Akci spolupřádaly čtyři instituce, a to Státní okresní archiv Rakovník, Muzeum T. G. Masaryka v Rakovníku, Rabasova galerie Rakovník a Státní hrad Křivoklát. Nabitý přednáškový program doplnily exkurze jak po přírodních, tak kulturních památkách.

První blok zahájila přednáška prof. PhDr. Jaroslava Čechury, DrSc. z Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, jež v obecné rovině pojednala vývoj velkostatku a každodenní život v období raného novověku. Mgr. František Iša z Národního památkového ústavu navázal analýzou zprávy o stavu panství Křivoklát z roku 1729 a nástinem její ediční přípravy pro tisk. Posluchače seznámil s méně známým typem pramene, který obsahuje cenné informace nejen z hospodářského zázemí šlechtického dominia, nýbrž i jeho přírodního a kulturního bohatství.

Druhý blok uvedl PhDr. Jan Randák, Ph.D. z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který konfrontoval dosavadní historiografický přístup k první republice s úvahami o idealizaci výkladu dějin. Analyzoval strukturu vládnutí v meziválečném Československu, a to při zahrnutí nacionálního diskurzu. Navázal Mgr. Zdeněk Hazdra, Ph.D. z Ústavu pro studium totalitních režimů, který se zaměřil na osudy bývalé aristokracie v meziválečném období, ohrožované první pozemkovou reformou, vysokým daňovým zatížením a odebráním šlechtických titulů. Závěrem představil některé z výrazných příslušníků této společenské skupiny, kteří se přihlásili do služby „Masarykovy republiky“.

Ve druhém, vskutku velmi nabitém, bloku vystoupila též PhDr. Jana Croy z Uměleckoprůmyslového muzea a sledovala okolnosti, jež provázely odprodej zámku v Lánech do rukou Československé republiky v roce 1921. Bohužel z časových důvodů nebylo možno poutavý příspěvek vyslechnout v celé jeho podobě a nezbývá než se těšit na tištěnou verzi v kolektivní

monografii. Ing. Robin Ambrož, Ph.D. ze společnosti Colloredo-Mannsfeld spol. s r. o. se zaměřil na lesnické a myslivecké hospodaření v Lánské oboře po roce 1921. Kladl si otázku, jaké změny nový majitel do správy zaváděl. Závěrem bloku vystoupila PhDr. Mgr. Kristýna Kaucká, Ph.D. z Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR, v. v. i. s příspěvkem sledujícím strategie poslední generace soukromých majitelů velkostatků Křivoklát z rodu Fürstenberg.

Odpolední blok, v celkovém pořadí již třetí, zaujal milovníky památkové péče a architektury. Hned v prvním příspěvku Ing. Jan Žizka z Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště (NPÚ, ÚOP) středních Čech představil jednotlivé hospodářské dvory, jež se na bývalém velkostatku Křivoklát nacházely. Přednášku doprovázel fotografický materiál, katastrální zákresy a plány. Se zahradně-architektonickými díly na území Křivoklátska účastníky konference seznámila ThDr. Šárka Steinová, Th.D. z Národního archivu v Praze. Posluchačům představila zahradnické ateliéry Františka Thomayera a Josefa Vaňka. Díky jejímu detailnímu výzkumu a konfrontaci historických map se současným stavem bylo možno sledovat, kolik unikátních zahradnických děl již podleho zubu času, či se pomalu ztrácí před očima. Konferenční blok uzavřela Ing. arch. Eva Volfová z NPÚ, ÚOP středních Čech, která na bohaté fotodokumentaci představila stavební vývoj v památkově chráněném pásmu národní kulturní památky Křivoklát. Ze své praktické zkušenosti pohovořila o nesnadném naplňování ideálních představ památkové péče.

Navzdory velmi nabitému programu se podařilo jednání ukončit s přesností na minuty a následoval doprovodný program. Účastníci konference měli ojedinělou možnost absolvovat exkurzi v Lánské oboře v doprovodu ředitele lánské lesní správy Ing. Miloše Baláka. Slunečné počasí přálo malebným pohledům do krajiny i procházce po zbytcích hradu Jívno, jenž se nachází na vodní nádrži Klíčava. Večerní program se odehrál přímo v obci Křivoklát v Hotelu Sýkora, tedy v budově, kde hospoda fungovala již od poloviny 17. století. Svými návštěvami proslavil pohostinské zařízení například básník Svatopluk Čech.

Druhý a zároveň poslední konferenční den proběhla v hradní kapli přednáška prof. PhDr. Ing. Jana Royta, Ph.D. z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, který se věnoval jak historickým, tak uměnovědným souvislostem sakrálního prostoru hradu Křivoklát.

Závěrem nezbývá než vyjádřit poděkováním institucím, jež se organizace takto poutavé konference ujaly a těšit se na tištěný výstup.

Kristýna KAUCKÁ

Paneláci

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie; ŠVÁCHA, Rostislav; NOVOTNÁ, Eva; JIRKALOVÁ, Karolina (edd.). *Paneláci 1: Padesát sídlišť v českých zemích, Kritický katalog k cyklu výstav Příběh paneláku*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2016. ISBN 978-80-7101-161-3.

SKŘIVÁNKOVÁ, Lucie; ŠVÁCHA, Rostislav; KOUKALOVÁ, Martina; NOVOTNÁ, Eva; (edd.). *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989, Kritický katalog k výstavě Bydliště: panelové sídliště, Plány, realizace, bydlení 1945–1989*. Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2017. ISBN 978-80-7101-169-9

Náš knižní trh již od roku 2007, kdy vyšlo *Husákov 3+1: Bytová kultura 70. let*,¹ pozvolna zaplňují tituly věnované sídlištím – hromadnému bydlení i výtvarným dílům ve veřejném prostoru, tématu se věnují i výstavy. Hubert Guzik se ve své recenzi pražské výstavy *Bydliště: panelové sídliště a brněnské výstavy Paneland v Art + Antiques*² ptá, zda je to tečka za paneláky. Jsem přesvědčena, že obě výstavy jsou opravdu pomyslnou tečkou – za dlouholetým negativním vnímáním sídlišť. Výstavy však skončily a zůstávají po nich tučné katalogy-monografie. Zatímco výstavy byly tečkou, knihy představují nový začátek – začátek zájmu široké veřejnosti, rozšíření a prohloubení poznávání sídlišť a konečně také jejich akceptace. Zdá se, že dlouhé a nepřilíš plodné období kritiky sídlišť končí a nastává čas vážně se zabývat jejich budoucností, diskutovat se začínají třibit názory. V knihovničce jsme již měli vývoj modernistických sídlišť,³ pohled na poválečnou bytovou architekturu,⁴ tři monografie o sídlištích,⁵ atlas normalizačních výtvarných děl,⁶ publikaci

■ Poznámky

1 Lada Hubatová-Vacková – Cyril Říha (edd.), *Husákov 3+1: Bytová kultura 70. let*, Praha 2007.

2 Hubert Guzik, *Tečka za paneláky?*, *Art & Antiques*, 2018, č. 3, s. 10–19.

3 Lucie Zadražilová, *Když se utopie stane skutečností. Panelová sídliště v Československu 1953–1989*, Praha 2013.

4 Kimberly Elman Zarecor, *Utváření socialistické modernity – bydlení v Československu v letech 1945–1960*, Praha 2015.

5 Petr Maleček – Veronika Valentová – Miroslav Jeřábek (edd.), *Lesná – 50 let sídliště*, Brno 2012. – Ladislav Zikmund-Lender (ed.), *Experimentální sídliště Invalidovna*, Hradec Králové 2014. – Barbora Špičáková (ed.), *Sídliště Solidarita*, Praha 2014.

6 Pavel Karous (ed.), *Vetřelci a volavky: Atlas výtvarných děl ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989)*, Praha 2013.